

LA INVESTIGACIÓ SOCIOLOGICA VALENCIANA A TRAVÉS DE LA REVISTA *ARXIU DE CIÈNCIES SOCIALS*

VÍCTOR AGULLÓ CALATAYUD

DEPARTAMENT DE SOCIOLOGIA I ANTROPOLOGIA SOCIAL

UNIVERSITAT DE VALÈNCIA

UISYS. UNITAT D'INFORMACIÓ I INVESTIGACIÓ SOCIAL I SANITÀRIA

UNIVERSITAT DE VALÈNCIA-CSIC

GREGORIO GONZÁLEZ ALCAIDE

DEPARTAMENT D'HISTORIA DE LA CIÈNCIA I DOCUMENTACIÓ

FACULTAT DE MEDICINA I ODONTOLOGIA. UNIVERSITAT DE VALÈNCIA

UISYS. UNITAT D'INFORMACIÓ I INVESTIGACIÓ SOCIAL I SANITÀRIA

UNIVERSITAT DE VALÈNCIA-CSIC

Recepció: setembre 2010; acceptació: maig 2011

R E S U M E N

ES FA UN RECORREGUT HISTÒRIC PER TAL DE CONTEXTUALITZAR LA REALITAT SOCIOLÒGICA VALENCIANA DES DEL PUNT DE VISTA DE LES PUBLICACIONS ACADÈMIQUES I A CONTINUACIÓ ES SITUA EL SORGIMENT DE LA REVISTA *ARXIU DE SOCIOLOGIA*, QUE POSTERIORMENT HA PASSAT A ANOMENAR-SE *ARXIU DE CIÈNCIES SOCIALS*, EN EIXE CONTEXT I S'ANALITZA LA INVESTIGACIÓ DIFUSA EN LA REVISTA AL LLARG DE LA SEUA HISTÒRIA (1997-2010). LA REVISTA HA PUBLICAT 210 TREBALLS DISTRIBUÏTS EN 23 EXEMPLARS, EN ELS QUALS HAN INTERVINGUT 232 AUTORS DE 60 INSTITUCIONS DIFERENTS. ENCARA QUE UNA PART IMPORTANT DELS TREBALLS CORRESPON AL DEPARTAMENT DE SOCIOLOGIA I ANTROPOLOGIA SOCIAL DE LA UNIVERSITAT DE VALÈNCIA, LA REVISTA HA DONAT CABUDA A TREBALLS D'ALTRES FACULTATS D'AQUESTA UNIVERSITAT AIXÍ COM TAMBÉ D'ALTRES CENTRES ESPANYOLS I ESTRANGERS. ELS PRINCIPALS TEMES ABORDATS EN LA REVISTA, QUE HABITUALMENT PRENEN COM A REFERENT LA REALITAT SOCIOLÒGICA VALENCIANA PER SENSE PERDRE DE VISTA L'ÀMBIT NACIONAL I INTERNACIONAL, HAN SIGUT: TREBALL I OCUPACIÓ, CULTURA POPULAR, GÈNERE, MITJANS DE COMUNICACIÓ, IMMIGRACIÓ, RECURSOS HUMANS I CIUTAT I TERRITORI.

PALABRAS CLAVE:

HISTÒRIA DE LA SOCIOLOGIA, ANÀLISI BIBLIOGRÀFICA, SOCIOLOGIA VALENCIANA, TENDÈNCIES D'INVESTIGACIÓ, PUBLICACIONS ACADÈMIQUES, SOCIOLOGIA DE LA SOCIOLOGIA.

INTRODUCCIÓ: D'*ARXIU DE SOCIOLOGIA* A *ARXIU DE CIÈNCIES SOCIALS*

La revista *Arxius de Sociologia* va nàixer en 1997 en el si del Departament de Sociologia i An-

tropologia Social de la Universitat de València. Incardinada en el camp sociològic valencià però amb propòsit interdisciplinari i universal, la seua presentació exposa que la revista va nàixer amb l'objectiu

de «contribuir a enriquir aqueix espai públic de paper editat que actua com a context per al diàleg i la discussió, que proporciona criteris per a la formació del judici, que archiva materials per a permetre el retorn assossegat i pausat sobre aquests» (Ariño 1997). A partir de l'any 2000, la revista va passar a denominar-se *Arxius de Ciències Socials*, ampliant així el seu horitzó d'anàlisi i sent el principal referent de divulgació acadèmica de la Facultat de Ciències Socials. Nogensmenys, tot i considerant aquest caràcter plural, per al present article contextualitzem la història de la revista al camp de la Sociologia al ser aquesta àrea la que ha nodrit el major nombre de les aportacions acadèmiques. Així, en primer lloc fem un breu repàs dels orígens de la Sociologia al País Valencià i ho posem en relació amb el naixement de la revista i a continuació ens endinsem en una anàlisi bibliomètrica i temàtica de la revista en un intent de situar el seu encaix en el conjunt de publicacions de l'àrea.

LA REVISTA *ARXIU DE CIÈNCIES SOCIALS* EN EL MARC DE LA HISTÒRIA DE LA SOCIOLOGIA VALENCIANA

El naixement d'*Arxius* va succeir una vegada consolidada la disciplina de la Sociologia al País Valencià, recollint el testimoni d'altres publicacions i autors anteriors. Com a precursors remots del que alguns segles després seria la disciplina de la sociologia valenciana, ja que van abordar en els seus escrits temes d'interès social en relació amb la cultura del seu temps, podem destacar a Muhàmmad Ibn al-Abbar (1199-1260), Francesc Eiximenis (1327/32-1409), Joan Lluís Vives (1492-1540) o Antoni Josep Cavanilles (1745-1804). És destacable també que els darrers dies del mes de juliol de l'any 1883 va tindre lloc a la ciutat de València un «Congreso Sociológico», organitzat pel *Casino Ateneo Obrero de Valencia*, amb la col·laboració de diverses Societats Econòmiques d'Amics del País, ateneus, institucions científiques, empreses industrials i, finalment, una nodrida participació de la classe obrera (vore gravat 1). La finalitat del mateix va consistir en resoldre mitjançant el diàleg i la negociació, els problemes socials engendrats pel desenvolupament industrial, en el que va representar una de les primeres preses de consciència de

la burgesia liberal front a la problemàtica obrera (Cucó 1967). El president del congrés va ser el catedràtic valencià Eduardo Pérez Pujol i els punts fonamentals que es van tractar van ser els següents: intervenció de l'Estat en l'activitat econòmica i en les relacions socials, l'actuació dels jurats mixtes, l'establiment de caixes de retir i bancs obrers, la reglamentació del treball per a les dones i els xiquets, i l'aplicació d'un sistema de participació de beneficis (Pérez Pujol 1883).

Tanmateix, en aquest context, pot ser ressenyat que el 1894 va fracassar la reforma per la qual es pretenia crear una càtedra de Sociologia, tot i que alguns professors van incorporar als seus programes i procediments un esperit sociològic, com és el cas del professor Soler a la Universitat de València, des de la seua càtedra de Dret Polític i Administratiu (Posada 1899). Ja al segle XX i més prop en el temps, cal ressaltar la figura del castellonenc José Medina Echevarría (1903-1977), que pertany a la generació que s'ha denominat «sociòlegs sense societat» junt amb Luis Recaséns, Francisco Ayala i Julián Marías (Gómez Arboleya, 1958). Echavarría va haver d'exiliar-se per motius polítics a Amèrica Llatina on va arribar a impartir docència en les principals universitats de Mèxic, Colòmbia, Puerto Rico o Xile (Sarabia i Zarco 1997; Abellán 1998; Castillo 2001; Agulló 2006). Abans de la guerra també, encara que de manera indirecta, pot ser assenyalada l'obra de l'economista i pioner de la sociologia del territori Romà Perpiñá Grau (Díez Nicolás 2007) que va documentar la importància de la interdependència entre l'economia de Catalunya i la del País Valencià. A continuació va vindre la llarga nit del franquisme on l'obra sociològica valenciana contemporània va començar a forjar-se, especialment durant la postguerra. Cal no oblidar que les quasi quatre dècades de repressió intel·lectual van marcar profundament tots i cadascun dels fenòmens socials de la història contemporània d'Espanya (De Miguel et al., 2007). Durant la dictadura, i particularment en els primers anys d'aquesta, l'anàlisi sociològica de la realitat social resultava incòmoda per al règim dictatorial franquista, que la veia com una amenaça al poder establert i, estan així les coses, van tractar de transmutar-la en

una espècie de font de legitimació de la dictadura (Giner i Moreno 1990) per la qual cosa fins a finals de la dècada dels cinquanta la producció va ser escassa, amb l'excepció de l'obra de Vidal Beneyto molt vinculat a la *Escuela Crítica de Sociología* (CEISA), i la del mestre republicà Gonzalo Anaya. La necessitat d'obtenir respectabilitat acadèmica junt amb l'estreta vigilància que la dictadura franquista exercia a les universitats van fer que l'enfocament funcionalista fora preponderant (Giner San Julián i Pérez Yruela 2007). Així mateix, es pot apuntar un estudi, que no va tindre continuïtat, al voltant de la consciència de grup dels universitaris de la ciutat de València, que van dur a terme Murillo Ferrol y Jiménez Blanco al 1958 (Del Campo 2001). Més avant, i prenent com a referent l'obra *Nosotros los valencianos* de Joan Fuster, publicada per primera vegada en 1962 (Fuster 1962), investigadors com Josep Vicent Marqués, Eduard Mira, Damià Mollà, Salvador Salcedo, Rafael Ninyoles o Josep Picó es van endinsar en l'explicació i l'anàlisi de les qüestions plantejades en aquesta obra: les classes socials, la ideologia, la demografia, la joventut, els usos lingüístics, el moviment obrer i molts altres temes d'una societat marcada per la falta de llibertats i l'opressió cultural, que s'estava modernitzant a passos engegants sense haver resolt els problemes i contradiccions que plantejava la irrupció d'un capitalisme tardà (Amorós 1992; Giner 2000; Agulló Calatayud i Martínez Haro 2006). Es tractava d'una sociologia emancipadora, lligada a la preocupació per trobar noves orientacions al procés de recuperació nacional i per intentar possibles eixides democràtiques al règim anterior, en definitiva, una sociologia «resposta» a la realitat política i social del moment (Ninyoles 1982). Per a aquest grup de sociòlegs, la investigació no era separable de la finalitat pràctica de contribuir a la formació d'una consciència crítica, nacionalista o marxista, o totes tres alhora (Picó 1986).

El 1979 es crea l'Associació de Sociologia del País Valencià amb el decisiu impuls per a fer realitat la seua constitució de José Ramón Torregrosa. La seua creació va suposar l'inici d'una nova etapa en la Sociologia valenciana car la Sociologia es va fer present en les institucions i organismes públics, tot

i que cal no oblidar que es tracta d'una entitat que al llarg dels anys ha combinat moments de gran dinamisme amb altres d'escassa activitat (Fernández Coronado i González Sanjuán 2007), com ho va palesar la professora Durán que va manifestar la seua perplexitat davant del fet que al 2001, a la Comunitat Valenciana o a Andalusia, no existira una associació activa de sociòlegs atesa la seua importància tant demogràfica com intel·lectual, fenomen que no passa en altres territoris com ara el País Basc o Catalunya, on a la forta identificació amb el territori cal afegir una major tradició associativa civil (Durán Heras 2001a).

Recuperant el fil cronològic, cal esmentar que en 1982 es va publicar l'obra col·lectiva *Estructura social al País Valencià*, coordinada per Rafael Ninyoles, que recollia la sociologia valenciana desenvolupada des dels seus inicis i analitzava la realitat social valenciana del moment. Tot aquest procés d'institucionalització de la disciplina, que en l'Estat espanyol va tindre lloc en els anys 70 (Rodríguez Morató 2006), va culminar en el cas valencià amb la creació en 1989 de la Llicenciatura en Sociologia en la Universitat d'Alacant, gràcies, entre d'altres aspectes, a l'impuls dels professors Josep Maria Tortosa i Benjamín Oltra. En la Universitat de València, en 1990 es va crear un Departament de Sociologia i Antropologia Social amb una plantilla que va superar els quaranta professors i en 1998 es va implantar la titulació de Sociologia, procés en què cal destacar l'espenta de figures com Antonio Ariño, Manuel García Ferrando o Ernest García.

En la dècada dels noranta es va incrementar considerablement la producció sociològica valenciana, i cal emfatitzar l'edició, en 1987, d'un manual col·lectiu de sociologia general: *Pensar nuestra sociedad*, que va dirigir Manuel García Ferrando, recentment reeditat (García Ferrando 1987), i el paper destacat que ha tingut en aquest procés *Arxius de Ciències Socials*. Als darrers anys, continua produint-se un increment de la producció sociològica valenciana que té el seu reflex en l'augment del número d'alumnes, professors, investigadors o cursos universitaris que ara s'interessen per una multiplicitat de temàtiques com ara la demografia, immigració, joventut, sociologia de la ciència, mitjans de

comunicació, cultura popular, política, valors, medi ambient, salut, etc. Bona prova d'aquest dinamisme i eclecticisme en les tendències d'investigació es va deixar sentir al I Congrés Valencià de Sociologia organitzat per l'Associació Valenciana de Sociologia (adscriu a la Federació Espanyola de Sociologia) en gener de 2010. Al Campus de Tarongers de la Universitat de València es van congrega més de 70 investigadors, la majoria dels quals provenia dels quatre punts cardinals de la geografia valenciana, que van presentar les seues comunicacions al voltant dels següents eixos temàtics: estructura i canvi social (n=12), problemes emergents en la societat i sociologia actual (n=11), metodologia i tècniques d'investigació social (n=8), teoria sociològica (n=7) i la sociologia i la societat actual (n=15).

Al remat, després de més d'una dècada des de la creació d'*Arxius*, és interessant realitzar un balanç dels treballs que s'hi han publicat, identificant els principals autors i el seu gènere, les institucions que han intervingut en la revista i els àmbits temàtics d'investigació abordats. Per a això, s'ha introduït la informació bibliogràfica sobre autories i institucions signants de tots els treballs publicats en la revista al

llarg del període 1996-2010 en una base de dades relacional i s'han identificat i analitzat els resultats, considerant també altres dades d'interés com ara la llengua de publicació, i la seua repercussió entre la comunitat acadèmica i investigadora. A continuació es presenten els resultats més rellevants de l'anàlisi bibliogràfica efectuada.

PRODUCTIVITAT CIENTÍFICA DE LA REVISTA: AUTORIES I PARTICIPACIÓ INSTITUCIONAL

Arxius ha publicat 210 treballs entre 1997 i 2010, distribuïts en 23 exemplars amb una mitjana de 5,6 treballs per exemplar (taula 1). Cal ressaltar el fet que a partir de l'any 2002, s'han editat dos exemplars a l'any de la revista: un monogràfic i una miscel·lània. Respecte de la llengua de publicació, s'observa un clar domini del castellà amb 167 articles (79,52%) que han sigut redactats en aquesta llengua, enfront de 36 articles (17,14%) publicats en valencià, mentre gairebé no és significativa la presència de l'anglès, amb només set treballs (3,34%). La presència del valencià ha millorat considerablement el darrer lustre atès que en 2006 la seua presència era del 12,14%.

Taula 1
Distribució anual del nombre de treballs i signatures d'homes i dones que han participat en la revista *Arxius de Ciències Socials* (1997-2010)

Any	Nombre de treballs	Nombre d'exemplars	Mitjana treballs/exemplar	Nombre de signatures (homes)	%	Nombre de signatures (dones)	%
1997	11	1	11	13	76,47	4	23,53
1998	9	1	9	8	66,67	4	33,33
1999	12	1	12	12	100	0	0
2000	6	1	6	5	71,43	2	28,57
2001	10	1	10	8	61,54	5	38,46
2002	24	2	12	33	68,75	15	31,25
2003	19	2	9,5	22	68,75	10	31,25
2004	19	2	9,5	15	60	10	40
2005	13	2	6,5	8	66,67	4	33,33
2006	17	2	8,5	6	35,3	11	64,7
2007	12	2	6	11	64,7	6	35,3
2008	18	2	9	13	54,17	11	45,83
2009	12	2	6	14	66,66	7	33,33
2010	28	2	14	24	80	6	20
TOTAL	210	23	5,6	192	67,22%	95	32,78%

Un total de 158 treballs (75,24%) han sigut realitzats per un sol autor i els 52 treballs restants (24,76%) en col·laboració per dos o més autors. En la revista han participat 232 autors diferents, responsables de 287 signatures, atés que Antonio San-

tos ha publicat cinc articles, dos autors han intervingut en quatre treballs; huit autors han participat en tres treballs; 29 autors en dos treballs i els 192 autors restants han participat en la revista amb un sol treball (taula 2).

Taula 2

Llistat d'autors més productius i afiliacions institucionals dels treballs publicats en la revista *Arxius de Ciències Socials* (1997-2010)

Autor	Afiliació institucional	Nombre d'articles
Santos Ortega, Antonio	Universitat de València	5
Anaya Santos, Gonzalo	Universitat de València	4
Rodríguez Victoriano, José Manuel	Universitat de València	4
Brunet Icart, Ignasi	Universitat Rovira i Virgili	3
García Calavia, Miguel Ángel	Universitat de València	3
García Ferrando, Manuel	Universitat de València	3
Perelló Tomás, Fàtima	Universitat de València	3
Peris Ortiz, Marta	Florida Universitària	3
Rueda, Carlos	Florida Universitària	3
Santamarina Campos, Beatriz	Universitat de València	3
Xambó i Olmos, Rafael	Universitat de València	3
Albert Rodrigo, Maria	Universitat de València	2
Andaluz Romanillos, Ana María	Universitat Pontificia de Salamanca	2
Beltrán Llavador, José	Universitat de València	2
Benedito Carrera, Antonio	Universitat de València	2
Cabrejas Hemansanz, Mara	Universitat de València	2
Calvo Palomares, Ricard	Universitat de València	2
Cano Cano, Ernest	Universitat de València	2
Castelló i Cogollos, Rafael	Universitat de València	2
Chatou, Zoubir	Universidad Moulay Ismail. Meknès	2
Duart Soler, Pura	Universitat de València	2
Esping Andersen, Gosta	Universitat Pompeu Fabra	2
Fernández-Coronado González, Rosario	Universitat de València	2
Fernández Guerrero, Rafael	Universitat de València	2
García García, Ernest	Universitat de València	2
Hernández i Dobón, Francesc Jesús	Universitat de València	2
Hernández i Martí, Gil Manuel	Universitat de València	2
Herzog, Benno	Universitat de València. UISYS	2
Izquierdo, Maria Jesús	Universitat Autònoma Barcelona	2
Juan , Salvador	Universitat de Caen Basse-Normandie	2
Martínez Morales, Juan Ramón	Universitat de València	2
Oñate Rubalcaba, Pablo	Universitat de València	2
Pastor Gosálbez, Inma	Universitat Rovira i Virgili	2
Pedro Bueno, Aurora	Universitat de València	2
Peiró, José María	Universitat de València	2
Pereda, Carlos	Col·lectiu Ioé	2
Pérez de Guzmán, Torcuato	Universidad de Sevilla	2
Pitxer Campos, Josep Vicent	Universitat de València	2
Poveda Rosa, Maria	Universitat de València	2
Vives, Salvador	Universitat de València	2
192 autors amb un treball	-	192
TOTAL	-	287

En relació amb el gènere dels autors (taula 1), 192 (67,22%) són homes enfront de 95 dones (32,78% de dones), si bé cal destacar una tendència positiva en l'increment anual del percentatge de dones que van participar a la revista entre 1997 (23,53%) i 2006 (64,7%). Tanmateix caldrà estar molt atents de cara al futur perquè la xifra ha tornat a baixar estrepitosament en 2010 amb una participació femenina de només un 20%. A nivell institucional, en els 210 treballs han participat 60 institucions d' 11 comunitats autònomes espanyoles i 18 països diferents. La principal participació

institucional correspon a la Universitat de València, amb 141 signatures. A continuació se situa la Universitat Complutense de Madrid, amb 17 i la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB) amb 11. A continuació trobem les universitats catalanes *Rovira i Virgili* i *Pompeu Fabra*, amb vuit i sis signatures respectivament, i la Universitat d'Alacant amb cinc signatures. Tres institucions reunixen quatre firmes, set institucions han publicat tres treballs, nou institucions han publicat en dos treballs i finalment, 48 institucions han participat en un únic treball (taula 3).

Taula 3
Llista d'institucions més productives dels treballs publicats en la revista *Arxius de Ciències Socials* (1997-2010)

Institució	Número de signatures
Universitat de València	141
Universidad Complutense de Madrid	17
Universitat Autònoma de Barcelona	11
Universitat Rovira i Virgili	8
Universitat Pompeu Fabra	6
Universitat d'Alacant	5
Euskal Herriko Unibertsitatea	4
Universidad de Murcia	4
Universitat Politècnica de València	4
Colectivo IOÉ	3
Florida Universitària	3
Universidad Carlos III. Madrid	3
Universitat de Barcelona	3
Universitat de les Illes Balears	3
Universitat Nacional d'Educació a Distància	3
Centre National de la Recherche Scientifique	3
Université de Caen –Basse Normandie	2
Universitat de Girona	2
Universitat Jaume I Castelló	2
Université Moulay Ismail Meknès.	2
Universidad Pontificia de Salamanca	2
Universitat Ramon Llull. Sabadell	2
Universidad de la República. Uruguay	2
Universidad de Sevilla	2
University of Warwick	2
48 institucions amb una signatura	48

En relació amb les autonomies espanyoles, a més del País Valencià, amb 160 treballs, cal ressaltar la presència de Catalunya (33) i Madrid (30); i ja amb un nombre menor de treballs Castella i Lleó (5), Múrcia i el País Basc (4) i les Illes Balears (3 treballs). A escala internacional, França se situa al capdavant amb 8 treballs, a continuació ve Regne Unit (7 treballs), Alemanya (5 treballs), Marroc (4 treballs), Mèxic (3 treballs) i Uruguai, Portugal i Canadà (amb 2 treballs cada un d'aquests, respectivament). Encara que 30 dels 40 autors més productius pertanyen a la Universitat de València, i entre ells la gran majoria pertanyen al Departament de Sociologia i Antropologia Social, si es pren en consideració el conjunt d'autors que han

intervingut en la revista, 81 correspondrien a signatures d'aquest departament (28,22%), enfront de 58 (20,21%) d'altres facultats i departaments d'aquesta universitat (Taula 4), on cal destacar les Facultats d'Economia, Filologia, Dret i Psicologia, als quals cal sumar 19 signatures de professionals (6,62%) vinculats a altres institucions valencianes, 84 (29,27%) pertanyents a altres centres del territori espanyol i finalment 42 (14,63%) que corresponen a centres estrangers. La vinculació majoritària de les signatures a la Universitat de València (49,13%) es justifica pel fet que aquesta és la primera institució valenciana d'investigació i una de les principals institucions acadèmiques espanyoles, a més de l'entitat editora de la revista.

Taula 4

Adscripció institucional i signatures dels autors de la Universitat de València que han participat en els treballs publicats en la revista *Arxius de Ciències Socials* (1997-2010)

Facultat / Departament	Número de signatures
Ciències Socials	84
Sociologia i Antropologia Social	81
Treball Social i Serveis Socials	3
Economia	31
Direcció d'Empreses	12
Economia Aplicada	9
Unitat d'Investigació en Economia Política i Laboral	4
Comptabilitat i Finances	3
Comercialització i Investigació de Mercats	2
Economia Regional i Urbana	1
Filologia, Traducció i Comunicació	8
Teoria dels Llenguatges	6
Comunicació Audiovisual i Teoria de la Literatura	1
Filologia anglesa i Alemanya	1
Dret	7
Dret del Treball i de la Seguretat Social	6
Dret Constitucional i Ciència Política i de l'Administració	1
Psicologia	7
Psicologia Social	6
Unitat d'Investigació en Psicologia Comunitària	1
Geografia i Història	2
Geografia	2
Filosofia i Ciències de l'Educació	1
Lògica, Filosofia de la Ciència i Filosofia del Llenguatge	1
Escola Universitària de Magisteri «Ausàs Marc»	1
Didàctica i Organització escolar	1
TOTAL	141

ARXIU DE CIÈNCIES SOCIALS COM A CANAL DE DIFUSIÓ DE LA SOCIOLOGIA VALENCIANA I ESPANYOLA

El sorgiment de la revista *Arxius de Ciències Socials* s'emmarca en l'esdevindre històric de les publicacions de l'àrea, ja que les dues principals revistes específiques editades a Espanya que van ser durant molts anys el principal canal de difusió i comunicació dels sociòlegs espanyols (*Papers, Revista de Sociologia*, editada des de 1973 des del Departament de Sociologia de la Universitat Autònoma de Barcelona i la *Revista Espanyola d'Investigacions Sociològiques*, editada des de 1978 pel Centre d'Investigacions Sociològiques), es van veure desbordades per la multiplicació de facultats i departaments de Sociologia i pel procés de regionalització (Durán Heras 2001b), que va propiciar el sorgiment d'altres revistes vinculades a departaments universitaris, com el cas d'*Inguruak: Revista Basca de Sociologia i Ciència Política*, editada des de 1986 per la Facultat de Ciències Polítiques i Sociologia de la Universidad de Deusto o el mateix cas d'*Arxius de Sociologia*, posteriorment *Arxius de Ciències Socials*, publicada des de 1996 en el Departament de Sociologia i Antropologia Social de la Universitat de València.

Com a aspectes positius en relació amb les autoritats i la participació institucional en la revista, cal ressaltar que encara que la publicació servís de manera important com a canal de difusió de l'activitat investigadora de l'organisme editor d'aquesta, presenta una pluralitat dins del mateix departament, havent recollit els treballs d'un ampli conjunt d'investigadors sense que cap d'aquests se situés de forma destacada per damunt de la resta; sent tanmateix molt destacable el grau d'obertura de la revista, atès que és un canal de comunicació prominent d'altres departaments de la mateixa universitat així com d'altres institucions valencianes, espanyoles i internacionals. Per tant, el grau d'obertura de la revista així com la participació aliena al comitè editorial i l'entitat editora de la revista situen a *Arxius de Ciències Socials* en els paràmetres dels indicadors recomanats com a criteri de qualitat per a les publicacions científiques (DICE 2010; RESH 2010).

Un altre aspecte positiu que cal ressaltar és la presència del valencià en la revista que, amb un

17,14% dels treballs, obté valors fins i tot superiors al que s'ha observat en l'àrea catalana a través de la revista *Papers: Revista de Sociologia*, que reuneix un 11,62% dels articles en català al llarg del període 1997-2010. En qualsevol cas, cal fomentar la utilització del valencià com a idioma vehicular de difusió del coneixement científic enfront de l'hegemonia, i per tant l'empobriment que comporta la utilització únicament del castellà o de l'anglès (Gingras 1984). La presència d'una llengua al territori propi es necessària per raons molt diverses. Podem ressaltar-ne dos de ben importants: en primer lloc per la responsabilitat social, per tal com la Ciència i els científics han de servir a la societat de la que formen part; i en segon lloc, perquè la capacitat d'expressió i de copsar la realitat social és un procés més complicat en una llengua aliena al territori i a eixa realitat social i cultural. La millor prova de la utilitat i de l'interès del català com a llengua científica és que la tradició filosòfica i científica del seu àmbit lingüístic es remunta fins al segle XIII amb els nombrosos llibres escrits en llengua vernacla per Ramon Llull i Arnau de Vilanova als que seguirien molts altres. A més a més, en Ciència la qualitat i el valor d'una recerca no depèn de l'idioma de publicació sinó de la rigorositat metodològica i de la importància dels resultats assolits (Vasalls 1977; Peretó i Magraner 2000).

Altres fenòmens observats a través de la revista *Arxius* són generalitzables a l'activitat investigadora de l'àrea de la Sociologia i les Ciències Socials difosa mitjançant altres publicacions. Així, el fet que únicament un nombre reduït de treballs hagen sigut realitzats en col·laboració es pot relacionar amb un aspecte sobre el qual han incidit diversos estudis, posant de manifest que l'activitat en l'àrea és molt individualitzada i on la investigació és un procés amb molt poc de treball en equip (Rodríguez 1993). En relació amb la presència de la dona, és semblant i fins i tot se situa per damunt del que s'observa en altres revistes de l'àrea (López López i Villagrà Rubio 2002; González Alcaide et al. 2009). En el període 2001-2005 el percentatge de dones que obtingueren la llicenciatura en Sociologia en les universitats espanyoles oscil·lava entre el 66-68% i en el període 2005-2009 trobem valors similars, entre el 62 i 68%.

En canvi, tot i que encara persisteix la desigualtat, es important destacar que sí que han augmentat en aquest darrer període el percentatge de dones que han obtingut el grau de doctor, ja que han passat del 39,54% al 46,5%, augment que s'haurà de veure reflectit en els pròxims anys en les publicacions i la presència de la dona a l'àmbit acadèmic i investigador, per al que resulta fonamental la realització d'estudis que determinen i aborden la possible existència de qualsevol limitació o barrera discriminatòria (González Alcaide et al. 2009).

El fet que després dels professionals valencians, se situen investigadors d'institucions catalanes i madrilenyes, amb trenta tres i trenta treballs respectivament, cal posar-ho en relació amb el procés històric d'institucionalització acadèmica de la Sociologia a Espanya, que ha girat al voltant de les universitats de les dos ciutats espanyoles amb major nombre d'habitants: Madrid i Barcelona. Encara hui en dia aquests àmbits geogràfics són els dos principals focus de concentració de la investigació, donat que a les raons històriques, se suma el fet que concentren la major part dels recursos econòmics i humans (Rodríguez 1993; Rodríguez Morató 2006), si bé cal ressaltar la multiplicació i el major pes adquirit per nous focus productius, com el cas del País Basc, Andalusia o València (González Alcaide et al. 2009).

En relació amb els àmbits temàtics, la diversitat de temes abordats en Arxius reflectix el fet que els sociòlegs espanyols diversifiquen la seua producció intel·lectual entre diversos interessos (Rodríguez 1993), tot i que cal destacar àrees com ara: el tre-

ball i ocupació, la cultura popular, gènere, la immigració, els mitjans de comunicació els recursos humans, ciutat i territori, la sociologia crítica, l'estructura familiar i gènere i l'educació.

D'altra banda, *Arxius* ha rebut 30 cites fins a l'any 2009 segons l'índex de cites In-Recs, el que palesa que la revista té un impacte moderat entre la comunitat investigadora. Nogensmenys, la revista no ha parat de créixer al llarg del temps i es situa amb uns percentatges d'articles citats i de cites per article sensiblement per darrere de revistes més antigues i consolidades a la disciplina (taula 5). *Cuadernos de Geografía de la Universitat de València, Papers: Revista de Sociologia, Revista de Derecho Social y Sociología del Trabajo* són les publicacions que més vegades han citat a la revista Arxius. Diferents treballs relatius a la immigració es situen entre els més citats, entre els que es poden destacar l'article de Rafael Viruela Martínez i Concha Domingo Pérez «Población extranjera en el País Valenciano: entre el turismo residente y la inmigración laboral», el de Natàlia Ribas «¿Estrategias transnacionales? Una pregunta acerca de las migraciones femeninas en España» i finalment el de Joan Lacomba «La producción escrita sobre la inmigración en España (1990-2000). Una síntesis bibliográfica». Altres destacats treballs citats són el de Carlos L. Alfonso Mellado i Gemma Fabregat Monfort «Igualdad y discriminación de género en la negociación colectiva» i el de Jesús Leal Maldonado «El diferente modelo residencial de los países del sur de Europa: el mercado de viviendas, la familia y el estado», d'acord amb In-Recs (2010).

Taula 5
Principals indicadors bibliomètrics dels treballs publicats en la revista
***Arxius de Ciències Socials* (1997-2009)**

Indicador	<i>Arxius de Ciències Socials</i>	Àrea de Sociologia
Articles Publicats	183	24.322
Número de cites	30	6.005
Cites per article	0,16	0,25
Percentatge d'articles citats	10,9%	14,6%
Taxa d'autocitació	20%	12,6%
Índex de coautoría	1,4	1,2
Posició revista (2000-2009)	25 (de 83)	-

Font: In-Recs. Índice de Impacto Revistas Españolas de Ciencias Sociales. Sociología. Disponible en: <http://ec3.ugr.es/in-recs/acumulados/Sociologia-5.htm>

Els aspectes mencionats juntament a un més que destacable compliment dels criteris de qualitat formal i de contingut recomanats per a les revistes científiques, atés que *Arxius* complix 32 dels 33 requisits establits per un dels organismes de referència d'avaluació de les publicacions: Latindex (Sistema Regional de Información en Línea para Revistas Científicas de América Latina, el Caribe, España y Portugal), entre els quals es poden destacar l'avaluació cega per pars o la independència en relació amb els autors del comitè científic i de redacció de la revista, revelen que estem davant d'una publicació cada vegada més consolidada i amb un major grau d'acceptació que la fa atractiva per a la seua lectura i publicació, a més de posar a l'abast dels investigadors i lectors de forma gratuïta els textos publicats a la revista a través de la seua pàgina web (Salvador Oliván et al. 2009; DICE 2010; LATINDEX 2010a; LATINDEX 2010b).

D'altra banda, el grau de col·laboració d'*Arxius* (24,76% dels documents signats per dos o més autors) és sensiblement superior al observat en *Revista Española de Investigaciones Sociológicas* en el període 1978-2002 (16%) (López López i Villagrà Rubio 2002); i també l'índex de col·laboració d'*Arxius* (1,37) es situa per damunt del de cinc de les principals revistes de l'àrea en el període 2001-2005 (1,29) (González Alcaide et al. 2009), el que reflexa que la revista *Arxius* té un destacat grau de col·laboració i la tendència lenta però sostinguda a l'increment del treball cooperatiu a l'àrea. Un altre aspecte que es podria ressaltar és l'escassa participació valenciana en *Revista Española de Investigaciones Sociológicas* amb només 14 treballs en el període 1978-2002, valor que millora sensiblement en el treball de González Alcaide et al. (2009) amb 44 treballs adscrits al territori valencià, 22 de la Universitat de València i 19 de la Universitat d'Alacant. No obstant, el fet que únicament a *Arxius* s'hagen publicat més de cent treballs de la Universitat de València reflexa l'important paper de difusió de la investigació d'aquesta institució i d'aquest àmbit geogràfic que té la revista *Arxius* (López López i Escalada López 1999; López López i Villagrà Rubio, 2002).

En definitiva, l'existència de publicacions com *Arxius de Ciències Socials*, que sense perdre de vista

l'àmbit local més pròxim, però recollint i difonent els treballs de professionals de molts altres àmbits geogràfics, tant nacionals com internacionals, resulta fonamental, per tal com afavorixen la diversitat i la difusió del coneixement, i en definitiva, l'enriquiment, la consolidació i el progrés de la disciplina. Aquest procés es pot afavorir per part de la direcció de la publicació, impulsant la difusió dels continguts i incorporant-se a plataformes del moviment d'accés obert (Melero i Pérez-Agüera, 2004) de les revistes científiques, com ara E-REVISTAS (Plataforma Open Access de Revistas Electrónicas Españolas y Latinoamericanas), REDALYC (Red de Revistas Científicas de América Latina y el Caribe, España y Portugal), o al projecte DOAJ (Directory of Open Access Journals), i tractant de que la publicació siga indexada, no només en bases de dades espanyoles com ara Isoc, en la que *Arxius* està inclosa, sinó també en bases de dades internacionals, de caràcter multidisciplinari com *Scopus* o *Social Sciences Citation Index*, o específiques de la Sociologia com *Sociological Abstracts*, acomplint en aquest cas els requisits exigits pels productors de les bases de dades (Hortal Muñoz 2006; RESH 2010; DICE 2010).

BIBLIOGRAFIA

- ABELLÁN, J. L. (1998). *El exilio filosófico en América. Los trasterrados de 1939*. México, Fondo de Cultura Económica.
- AGULLÓ CALATAYUD, V. (2006). «José Medina Echavarría», en M. Cerdá, dir. *Gran Enciclopedia de la Comunidad Valenciana*. València, Prensa València; vol. 10 pp. 78-79.
- AGULLÓ CALATAYUD, V. i MARTÍNEZ HARO, A. (2006). «Sociología», en M. Cerdá, dir. *Gran Enciclopedia de la Comunidad Valenciana*. València, Prensa València; vol. 15 pp. 224-227.
- AMORÓS, J. (1992). «Sociología», en M. Cerdá, dir. *Diccionario Histórico de la Comunitat Valenciana*. Valencia, Levante-EMV.
- ARIÑO, A. (1997). «Los retos de la Sociología», *Arxius de Sociologia*, 1:11-17.
- CASTILLO, J. (2001). «Ortega y Gasset y sus discípulos», en S. del Campo Urbano, dir. *Historia de la Sociología española*. Barcelona, Ariel.

- CUCÓ, A. (1967). «El Congreso Sociológico Valenciano de 1883». *Saitabi: Revista de la Facultat de Geografia i Història*, 17:121-128.
- De MIGUEL, J., MARÍ KLOSE, P. i ARCARONS, A. (2007). «Sociology, from dictatorship to democracy: The case of Spain». Treball presentat al congrés de l'American Sociological Association. Nova York.
- DEL CAMPO, S. (2001). «El renacer de la sociología española (1939-1959)», en S. del Campo Urbano, dir. *Historia de la Sociología española*. Barcelona, Ariel.
- DICE (2010). *Difusión y Calidad Editorial de las Revistas Españolas de Humanidades y Ciencias Sociales y Jurídicas. Metodología seguida en la valoración del cumplimiento o no cumplimiento de los diferentes criterios de calidad editorial considerados*. Disponible en: <http://dice.cindoc.csic.es/metodologia.php> [Consultat: 20 d'abril de 2011].
- DÍEZ NICOLÁS, J. (2007). «En el veinticinco aniversario de la Federación Española de Sociología», *RES*, 7; pp. 89-97.
- DOAJ (2010). *Directory of Open Access Journals*. Disponible en: <http://www.doaj.org> [Consultat: 20 d'abril de 2011].
- DURÁN HERAS, M. A. (2001a). «La dimensión internacional de la Sociología española», *RES*, 1:61-91.
- (2001b). «La actual institucionalización de la Sociología en España», en Salustiano del Campo Urbano, dir. *Historia de la Sociología española*. Barcelona, Ariel.
- E-REVISTAS (2010). *Plataforma Open Access de Revistas Electrónicas Españolas y Latinoamericanas*. Disponible en: <http://www.erevistas.csic.es/index.php> [Consultat: 20 d'abril de 2011].
- FERNÁNDEZ CORONADO, R. i GONZÁLEZ SANJUÁN, M. E. (2007). «Luces y sombras de la Asociación Valenciana de Sociología», *RES*, 7 :221-225.
- FUSTER, J. (1962). *Nosaltres els valencians*. Barcelona, Edicions 62.
- GARCÍA FERRANDO, M., coord. (1987). *Pensar nuestra sociedad*. València, Consorci d'Editors Valencians.
- GINER, S. i MORENO, L. (1990). *Sociología en España. Estudios de Economía y Sociedad*. Colección Politeya. Madrid, Consejo Superior de Investigaciones Científicas, Instituto de Estudios Sociales Avanzados.
- GINER SANJULIÁN, S. i PÉREZ YRUELA, M. (2007). «La evolución de la teoría social en España: una perspectiva», en M. Pérez Yruela, coord. *La Sociología en España*. Madrid, Centro de Investigaciones Sociológicas, Federación Española de Sociología.
- GINER, S. (2000). *Los españoles*. Barcelona, Plaza & Janés-Círculo cuadrado.
- GINGRAS, Y. (1984). «La valeur d'une langue dans un champ scientifique», *Recherches Sociographiques*, 25(2):285-296.
- GÓMEZ ARBOLEYA, E. (1958). «Sociología en España», *Revista de Estudios Políticos*, 98:47-83.
- GONZÁLEZ ALCAIDE, G., AGULLÓ CALATAYUD, V., VALDERRAMA ZURIÁN, J. C. i ALEIXANDRE BENAVENT, R. (2009): «Participación de la mujer y redes de coautoría en las revistas españolas de Sociología», *REIS*, 126:153-168.
- HORTAL MUÑOZ, C. (2006). «Criterios de selección de revistas utilizados por la base de datos internacionales que incluyen revistas españolas de ciencias sociales y humanidades», *Revista Española de Documentación Científica*, 29(3):409-422.
- IN-RECS (2010). *Índice de Impacto. Revistas Españolas de Ciencias Sociales*. Disponible en: <http://ec3.ugr.es/in-recs> [Consultat: 20 d'abril de 2011].
- LATINDEX (2010a). *Características editoriales para revistas impresas*. Disponible en: http://www.latindex.unam.mx/documentos/revistas_imp.html [Consultat: 20 d'abril de 2011].
- (2010b). *Características editoriales para revistas electrónicas*. Disponible en: http://www.latindex.unam.mx/documentos/revistas_elec.html [Consultat: 20 d'abril de 2011].
- LÓPEZ LÓPEZ, P. i ESCALADA LÓPEZ, C. (1999). «Veinte años de Sociología española a través de la 'Revista Española de Investigaciones Sociológicas' (1978-1997)», *Revista General de Información y Documentación*, 9(1):161-173.

- LÓPEZ LÓPEZ, P. i VILLAGRÀ RUBIO, Á. (2002). «Estudio bibliométrico de la Revista Española de Investigaciones Sociológicas (1978-2002)», *REIS*, 100:277-93.
- MELERO, R. i PÉREZ-AGÜERA, J. R. (2004). «Plataforma digital de revistas científicas electrónicas españolas. Relación con el movimiento open access», *Geo Crítica / Scripta Nova: Revista Electrónica de Geografía y Ciencias Sociales*, VIII:170-74.
- NINYOLES, R. L. (1982). *Estructura Social del País Valencià*. València, Diputació de València.
- PERETÓ i MAGRANER, J. (2000). «Un balanç provisional sobre la comunicació científica en català. Saber i comunicar», *Discurs Científic i Comunicació Social*, XI:41-48.
- PÉREZ PUJOL, E. (1883). «Discurso resumiendo los debates del Congreso Nacional Sociológico, convocado por el Ateneo Casino Obrero de Valencia». València, Imprenta de M. Aufre.
- PICÓ, J. (1986). «País Valencià: Sociologia de la Sociologia», *Debats*, 17:12-19.
- POSADA, A. (1899). «Los estudios sociológicos en España», *Boletín de la Institución Libre de Enseñanza*, 23 (reeditat l'any 1990 amb el títol «La Sociología en España», *REIS*, 52:163-192).
- REDALYC (2010). *Red de Revistas Científicas de América Latina y el Caribe, España y Portugal*. Disponible en: <http://redalyc.uaemex.mx> [Consultat: 20 d'abril de 2011].
- RESH (2010). *Revistas Españolas de Ciencias Sociales y Humanas: Valoración integrada e índice de citas*. Disponible en: http://resh.cindoc.csic.es/criterios_latindex_impresas.php [Consultat: 20 d'abril de 2011].
- RODRÍGUEZ, J. A. (1993). «La sociología académica», *REIS*, 64:175-99.
- RODRÍGUEZ MORATÓ, A. (2006). «Spanish academic publishing in Sociology: a critical view», *International Sociology*, 21(3):335-48.
- SALVADOR OLIVÁN, J. A., LAMARCA LANGA, G. i ARQUERO AVILÉS, R. (2009). «Los profesores e investigadores universitarios de ciencias sociales y humanidades y los artículos académicos: criterios de selección y opinión», *Revista General de Información y Documentación*, 19(1):173-188.
- SARABIA, B., i ZARCO, J. (1997). *Metodología cualitativa en España*. Madrid, Cuadernos metodológicos del Centro de Investigaciones Sociológicas.
- VASALLS, G. (1977). «L'ús del català dins la literatura científica», *Treballs de Sociolingüística Catalana*, 1:157-166.